

Bijlage HAVO
2008

tijdvak 1

geschiedenis

Bronnenboekje

De koloniale relatie tussen Nederland(ers) en Nederlands-Indië

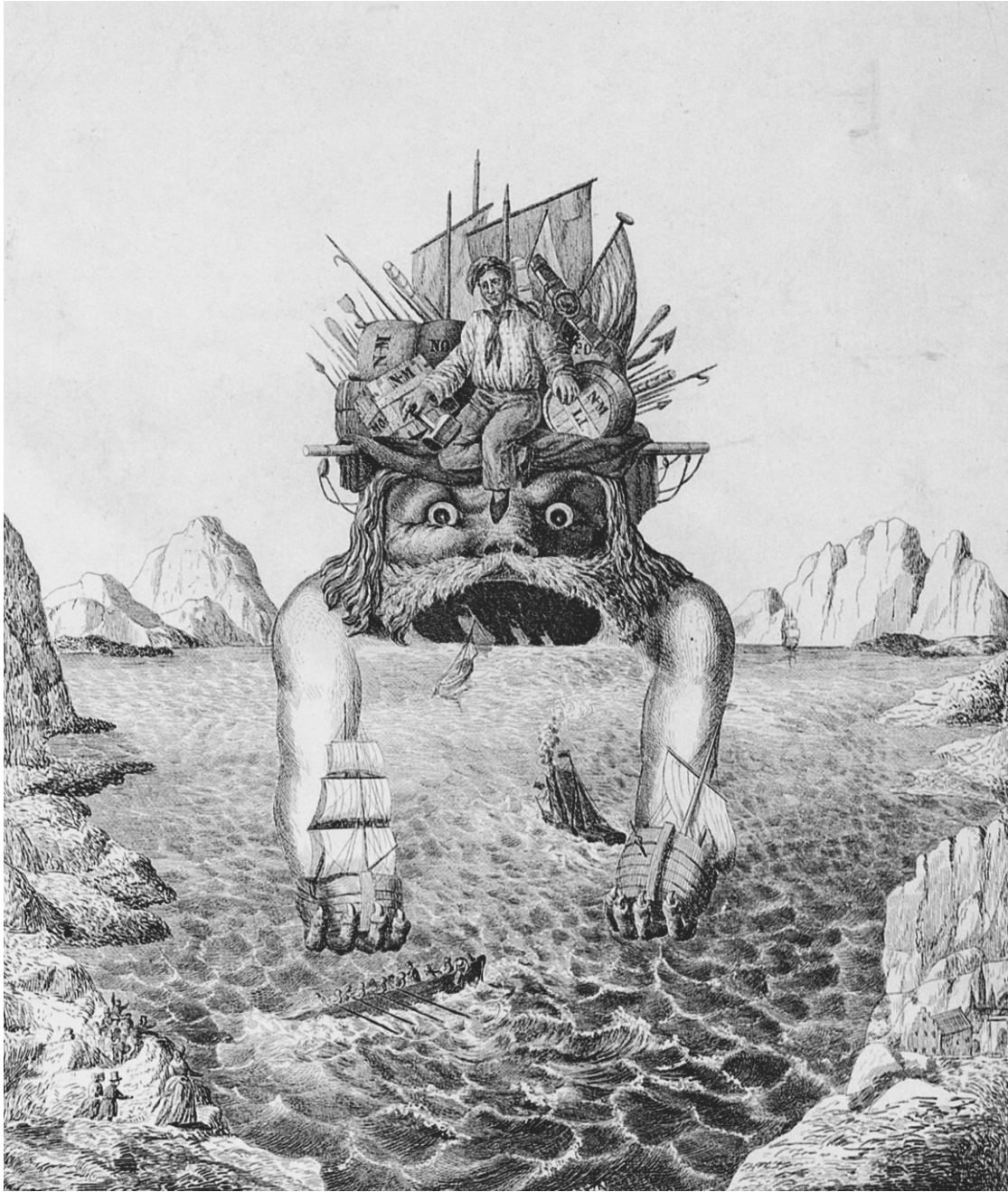
bron 1

Dr. Strehier beschrijft de Europese eetgewoonten op Java omstreeks 1830

Men gaat hierna (na de middagrust) het middagmaal houden in de aan de tuin grenzende galerij, waar men tevens de ogen en de neus hoopt te plezieren. Men begint de maaltijd zelden met soep, en zet liever in de eerste plaats wat rijst met kerrie en sambal neer, aangezien de prikkeling van deze bijvoegsels niet minder nuttig voor de maag dan aangenaam voor het gehemelte wordt geacht. Warme soep zou die maar verslappen. (...) Men dient de meeste spijzen tegelijk op, en wel in fraai wit porselein, en niet veel op ieder schaalte. (...) Men is ruim voorzien van bedienden, mans- en vrouwspersonen, en niemand hoeft de toediening van het ene of andere gerecht af te wachten, maar kiest voor en na uit de twintig tot vierentwintig schotels die welke hem aanstaan. Elke aanzittende heeft een kleine kristallen of porseleinen vaas met fris water voor zich staan om dikwijls handen en mond te kunnen reinigen en verfrissen.

bron 2

Een anonieme spotprent met als titel "De Groothandelaar", circa 1840

Toelichting

Op de krat, de tonnen en de zakken op het hoofd van het zeemonster staan de letters NM, een afkorting voor Nederlandsche Handel-Maatschappij, en de letters mo-no-po-li, (monopolie).

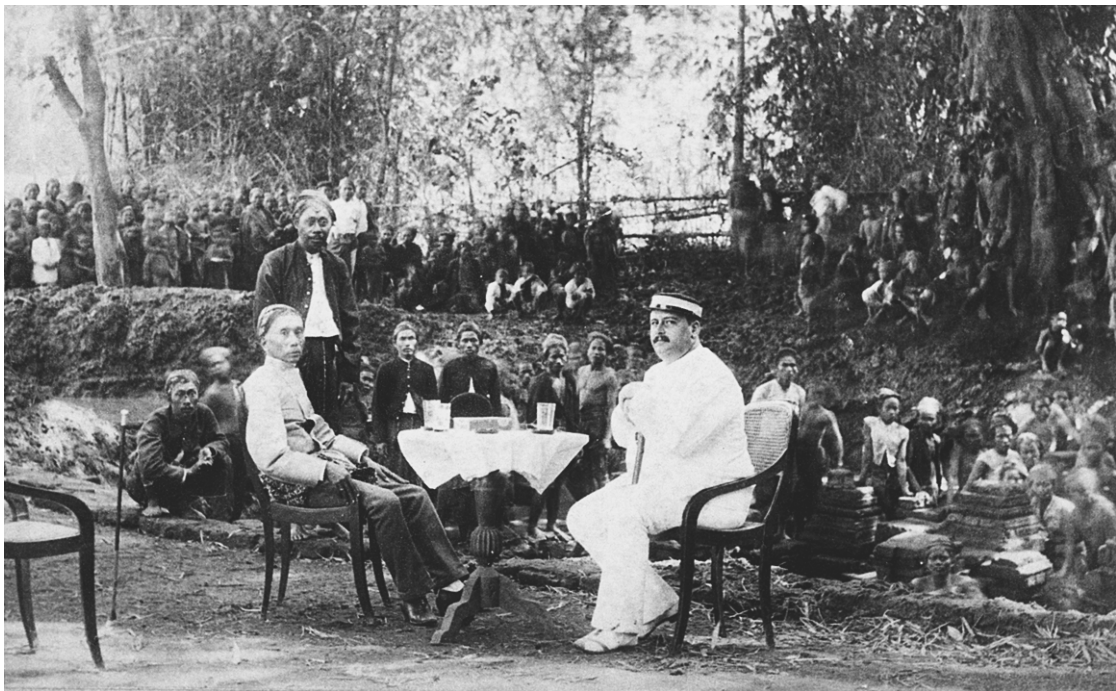
bron 3

Beroep van Europese mannelijke ingezetenen op Java 16 jaar en ouder

beroep	aantal	percentage
ambtenaren en militairen	973	39
planters	20	1
andere beroepen	598	25
gepensioneerden	175	7
zonder beroep	679	28
totaal	2445	100

bron 4

Een foto van opgravingen van Hindoe-oudheden op Midden-Java, die door het Nederlandse bestuur zijn opgezet

Toelichting

Zittend op de voorgrond de regent (links) en de resident (rechts), daarachter de dorpsbewoners die de opgraving moeten gaan uitvoeren.

bron 5

In oktober 1944 vinden in Indonesië examens plaats voor toekomstige ambtenaren. Dit examen bevat onder meer de volgende onderdelen

Deel II

Aardrijkskunde van Japan en de wereld:

Noem de producten van heel Azië, die de machtsontplooiing van dit werelddeel kunnen teweegbrengen.

Deel V

Toets Indonesische taal met een grammaticaopdracht over de zin:

Zowel de gemeenschappelijke welvaart van alle Aziatische volkeren, als de wederopbouw van het bestuur over dit land, de verdediging van het vaderland en zijn 'vrijheid' kunnen slechts bereikt worden, nadat wij de misdaden en de hebzucht van de Amerikaanse, Engelse en Nederlandse vijanden met wortel en tak hebben uitgeroeid.

Deel VI

Algemene ontwikkeling:

Maak een opstel over het volgende onderwerp:

De vastbeslotenheid van ons, Indonesische jongeren, in verband met de belofte van Zijne Majesteit de Keizer, Indonesië in de toekomst zijn vrijheid te schenken.

bron 6

Roeslan Abdulgani (1914-2005) is een bekende Indonesische nationalist van het eerste uur. Onder president Soekarno wordt hij minister van buitenlandse zaken. Zijn ouders doen hem als kind op de Europese Lagere School in Soerabaja. Bij aardrijkskunde moet hij alle waterwegen opnoemen van Amsterdam naar Groningen. Maar hij vergeet het Meppelerdiep. Hij krijgt een 4 van zijn leraar. Dertig jaar later is hij het nog niet vergeten

Dat Meppelerdiep en die 4 voor aardrijkskunde hebben me steeds dwarsgezeten. Het werd bijna een obsessie. Toen ik in 1950 naar Nederland kwam, trok ik een dagje uit om in de auto van de ambassade naar het Meppelerdiep te gaan. Ze begrepen er niets van, maar goed, ik zou en moest er naar toe. We arriveerden bij het Meppelerdiep en ik vroeg de chauffeur om even te stoppen.

Ik stapte uit, liep naar de waterkant en dacht bij mezelf: is dit nou alles? Ik voelde de boosheid weer in me opkomen en met alle opgekropte woede in mijn lijf gaf ik een woeste schop tegen het gras aan de oever, nam een steen en wierp die krachtig in het water. Toen draaide ik me om en stapte weer in de auto. Ik voelde me opgelucht, een zware last was van me afgevallen. Het was of ik me al die tijd kotor (vuil) had gevoeld en nu verschoning had aangetrokken. Ik had het Meppelerdiep gezien.

Ten oorlog! Europese oorlogen 1789 - 1919. Oorlog als maatschappelijk fenomeen

bron 7

Een brief uit Duitsland van Willem van Savooijen Zachariaszen, Nederlands soldaat in het Franse leger, aan zijn ouders, uit 1812

Elbing, Pruisen, 10 mei 1812

Zeer waarde ouders,

Ik hoop dat deze brief toch op de juiste plek zal komen, want dit is al de derde brief sinds ik uw brief heb ontvangen. Dat was de 29e oktober, met twee Franse kronen, dat geld heb ik helemaal gekregen. Daarmee wens ik u veel zegen in het nieuwe jaar (...) Hamburg hebben wij inmiddels verlaten, daarna heb ik geen gelegenheid meer gehad. Nu schatten zij dat wij honderd uren (= een afstandsmaat) van huis zijn. Ik zal toch nog wel eens thuis komen, ik ben nog jong, 22 jaar, tot heden toe ben ik nog fris en gezond, nog nergens geen verdriet. En ik hoop dat het met u allen ook zo mag gaan. Men is maar 50 uur van de Rus af, daartegen moeten wij gaan vechten, want daar ben ik niet bang van. Mijn verlangen is maar om in de slag te gaan.

Maar veelgeliefde vader en moeder en zusters, ik verzoek jullie, jullie zouden mij toch wat geld oversturen? Maar niet veel, maar één Franse kroon, omdat ik zonder geld niet de slag in kan gaan, want het gebeurt wel drie of vier dagen dat wij geen brood krijgen. Dan kan ik het van de marketentster (= een met het leger meetrekkende koopvrouw) kopen. Ik heb veertien dagen in Hamburg met geelzucht in het hospitaal gelegen.

Willem van Savooijen Zachariaszen

bron 8

Op 8 oktober 1854 schrijft Nigel Kingscote, een hoge officier van het Britse leger aan zijn vriend legerarts Henry Mapleton vanaf de Krim

Beste Mapleton,

We bevinden ons nu in de buurt van Sebastopol. De beschietingen zijn nog niet begonnen aangezien we nog volop bezig zijn om de kanonnen en munitie naar boven te slepen. Dat is zwaar werk, een afstand van acht tot tien kilometer en allemaal heuvelop (...). Af en toe schieten de Russen, maar de verliezen aan onze kant zijn niet erg zwaar: slechts twee van onze mannen zijn gesneuveld en een Franse officier. Ik zie uit naar de strijd, maar het zal nog wel enige tijd duren, daar de plaats waar we naartoe gaan moeilijk is te bereiken en het terrein niet geschikt is om te graven (...). De cholera heerst nog steeds, maar minder erg, hoewel vele officieren en manschappen doodziek zijn. Geen leger heeft het zo zwaar gehad als het onze, sinds we op de Krim zijn geland. Pas drie dagen geleden kregen we tenten, en we moeten veel moeite doen om aan water te komen.

bron 9

Een schilderij met als titel "Na de Slag bij Sedan". De zittende figuur rechts is de Duitse kanselier Bismarck, de zittende figuur links Napoleon III

bron 10

Een foto uit het begin van de Eerste Wereldoorlog uit Groot-Brittannië voor een Army Recruiting Office, een wervingskantoor voor het leger

bron 11

In Groot-Brittannië hebben historici vanaf omstreeks 1960 duizenden mensen geïnterviewd die de Eerste Wereldoorlog nog hebben meegemaakt. Mary Brough-Robertson was arbeidster in een munitiefabriek, zij vertelt

Munitiearbeiders waren de laagste soort in de ogen van het grote publiek. Ze veronderstelden dat wij veel verdienden en aangezien anderen niet veel verdienden, kregen we allerlei verwensingen naar het hoofd geslingerd en werden we zelfs nageroepen. Als ze wisten wat je deed, verweten ze je heel veel dingen.

Ik weet niet wat de mensen die granaten maakten, verdienden, maar het loon voor het vullen ervan bedroeg voor een meisje slechts 25 shilling per week, wat niet veel geld was. Met dat bedrag kwam je in feite niet rond, want je moest al je maaltijden betalen, die kreeg je niet gratis. Maar toen we uiteindelijk gingen staken, kregen we 5 tot 6 penny per week opslag en kwam er een bonussysteem.

Je moest een bepaald aantal granaten vullen en als je er nog meer vulde, kreeg je een bonus. Dat was geen goede zaak, want het leidde tot slordigheid. De granaten kwamen bij ons terug als ze te zwaar of te licht waren, want anders zouden ze niet ver genoeg reiken wanneer ze werden afgevuurd.

bron 12

Een Frans pamflet, zogenaamd afkomstig van Duitse krijgsgevangenen, opgesloten in Franse kampen. Het pamflet is waarschijnlijk door een Frans vliegtuig achter de Duitse linies uitgeworpen

Geef het nieuws door! Duitse oorlogskameraden!**Denk hierover:**

Alleen hebzuchtige heersers willen oorlog.

Het volk wil vrede, werk en brood.

Alleen de Duitse keizer met zijn militaristen, Junckers (adellijke officieren) en wapenfabrikanten wilden oorlog, bereidden zich erop voor en veroorzaakten oorlog.

Niemand wilde Duitsland aanvallen, geen enkel land betwistte het recht van Duitsland op 'een plaatsje in de zon'.

Als een moordenaar iemand op straat met een revolver doodschiet, is het de plicht van iedere burger het slachtoffer te hulp te snellen. Daarom trokken Italië, Roemenië en de Verenigde Staten ten oorlog tegen Duitsland; om België, Servië en Frankrijk uit de klauwen van de moordenaar te bevrijden.

Stop de gevechten.

Draai je kanonnen om!

Kom naar ons.

Schiet iedereen neer die dit probeert tegen te gaan.

Jullie democratische kameraden in Franse gevangenissen.

bron 13

Een Russisch affiche uit 1916 waarin de bevolking opgeroepen wordt in te schrijven op een oorlogslening

Vertaling

Koop een oorlogslening tegen vijf en een half procent rente (want) een overvloed aan granaten is een garantie voor de overwinning.

Toelichting

Op de achtergrond is een wapenfabriek afgebeeld.